

16.11.2020

Asia/13

§ 787

V 25.11.2020, Valtuutettu Marcus Rantalan aloite toimenpideohjelmasta ruotsinkielisten erityislasten palvelujen turvaamiseksi

HEL 2020-007152 T 00 00 03

Päätös

Kaupunginhallitus esitti kaupunginvaltuustolle seuraavaa:

Kaupunginvaltuusto katsoo aloitteen loppuun käsitellyksi.

Kaupunginhallitus kehottaa kasvatuksen- ja koulutuksen lautakuntaa sekä sosiaali- ja terveyslautakuntaa seuraamaan ruotsinkielisten erityislasten palveluiden saatavuutta ja laatua sekä ryhtymään toimenpiteisiin havaittujen puutteiden korjaamiseksi.

Käsittely

Vastaehdotus:

Marcus Rantala: Kaupunginhallitus kehottaa kasvatuksen- ja koulutuksen lautakuntaa sekä sosiaali- ja terveyslautakuntaa seuraamaan ruotsinkielisten erityislasten palveluiden saatavuutta ja laatua sekä ryhtymään toimenpiteisiin havaittujen puutteiden korjaamiseksi.

Kannattaja: Daniel Sazonov

Kaupunginhallitus hyväksyi yksimielisesti Marcus Rantalan vastaehdotuksen mukaisesti muutetun ehdotuksen.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Marja-Liisa Rautanen, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36184
marja-liisa.rautanen(a)hel.fi

Liitteet

1 Valtuutettu Marcus Rantalan aloite

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätösehdotus

Kaupunginhallitus esittää kaupunginvaltuustolle seuraavaa:

Kaupunginvaltuusto katsoo aloitteen loppuun käsitellyksi.

Esittelijän perustelut

Valtuutettu Marcus Rantala ja 20 muuta valtuutettua esittävät aloitteesaan toimenpideohjelman ruotsinkielisten erityislasten palvelujen turvaamiseksi.

Kaupunkistrategian 2017-2021 linjauksiin kuuluu eriarvoisuuden vähentäminen sekä lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Helsingin kaupungin voimavara on ammattitaitoinen henkilöstö, joka palvelee kuntalaisia suomen ja ruotsin kielellä. Sosiaali- ja terveystoimiala, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri ja muut toimijat tekevät tiivistä yhteistyötä erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten palveluissa. Aloitteessa ja lausunnoissa esille nostetut asiat kuuluvat toimialojen painopisteisiin ja kehittämiskohteisiin ilman erillistä ohjelmaa. Palvelujen saatavuudesta ja kehittämistoimien toteutumisesta on koottavissa tarvittavat selvitykset ja raportit sosiaali- ja terveyslautakunnalle sekä kasvatus- ja koulutuslautakunnalle.

Asiasta on saatu sosiaali- ja terveyslautakunnan sekä kasvatus- ja koulutuslautakunnan lausunnot. Vastaus on saatujen lausuntojen mukainen.

Hallintosäännön 30 luvun 11 §:n 2 momentin mukaan kaupunginhallitus esittää kaupunginvaltuuston käsiteltäväksi aloitteen, jonka on allekirjoittanut vähintään 15 valtuutettua.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Marja-Liisa Rautanen, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36184
marja-liisa.rautanen(a)hel.fi

Liitteet

1 Valtuutettu Marcus Rantalan aloite

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätöshistoria

Kaupunginhallitus 09.11.2020 § 747

HEL 2020-007152 T 00 00 03

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

+358 9 655 783

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

FI0680001200062637

Alv.nro

FI02012566

Päätös

Kaupunginhallitus päätti panna asian pöydälle.

Käsittely

09.11.2020 Pöydälle

Kaupunginhallitus päätti yksimielisesti panna asian pöydälle Marcus Rantalan ehdotuksesta.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Marja-Liisa Rautanen, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36184
marja-liisa.rautanen(a)hel.fi

Kasvatus- ja koulutuslautakunta 15.09.2020 § 213

HEL 2020-007152 T 00 00 03

Lausunto

Kasvatus- ja koulutuslautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle Marcus Rantalan erityislasten ruotsinkielisten palveluiden turvaamisen toimintaohjelmaa koskevasta valtuustoaloitteesta:

Erytynen tuki kasvatuksen ja koulutuksen ruotsinkielisessä palvelukokonaisuudessa

Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla tuetaan lapsia ja nuoria heidän yksilöllisten tarpeidensa pohjalta. Tuesta keskustellaan ja sitä suunnitellaan yhdessä huoltajan kanssa. Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa tehdään erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kohdalla päätöksiä kyseisestä tuesta. Tuki suunnitellaan moniammatillisesti ja siihen kuuluu verkostotapaamisia, joihin osallistuvat lapsen tai nuoren hoitoon, hoivaan, kasvatukseen ja koulutukseen liittyvät henkilöt. Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa seurataan samaa lainsäädäntöä ja linjauksia molemmissa kieliryhmissä, eli tuki perustuu lapsen tai nuoren yksilöllisiin tarpeisiin.

Tapaamisrakenteet, kouluasteelta toiselle siirtyminen ja verkostoyhteistyö

Kasvatuksen ja koulutuksen ruotsinkielinen palvelukokonaisuus on monien vuosien ajan panostanut yhtenäisen oppimisen polun luomiseen kaupungin ruotsinkielisille lapsille ja nuorille. Menneenä lukuvuonna on kehitetty oppilashuollon ja oppimisen tuen tapaamisrakenteita ja prosesseja. Esikoulun ja koulun välistä yhteistyötä on myös ke-

hitetty osana Kaikille sopiva esikoulu ja koulu -kehitystyötä. Myös muita siirtymiä tarkkaillaan, ja prosessikuvauksia valmistellaan sekä yhteisesti ruotsinkielisen palvelukokonaisuuden sisällä että alueittain. Verkostotapaamisten roolia on korostettu ja tapaamiskulttuuria kehitetty. Kun kasvatuksen ja koulutuksen toimialan ruotsinkielinen palvelukokonaisuus on kehittänyt erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten prosesseja, on myös Kallion ruotsinkielinen perhekeskus samalla kehittänyt prosessejaan ja tapaamisrakennettaan. Sama henkilökunta ja asiakas-kunta on mukana useissa eri prosesseissa ja rakenteissa. Tässä tarvitaan toimialan ylittävää työtä, jotta prosesseja ja rakenteita voidaan kehittää ja selkeyttää palveluiden sujuvoittamiseksi sekä työntekijöiden että asiakkaiden näkökulmasta. On tärkeää, että myös muut yhteistyökumppanit, kuten HUS ja Kårkulla samkommun, osallistuvat kyseiseen kehitystyöhön.

Erityispedagoginen osaaminen perusopetuksen opettajakunnassa

Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla pyritään toteuttamaan lähikouluperiaatetta. Oppilaan on lähikoulussa saatava tarvitsemaansa tukea tutussa ympäristössä ja tutujen ihmisten parissa. Pedagogisten järjestelyiden ja menetelmien avulla tukea toteutetaan yleisopetuksessa. Kaikissa kouluissa on erityisopettaja, joka ryhmässä, yksilöllisesti tai yhteisopetuksena aineen- tai luokanopettajan kanssa voi antaa erityisopetusta. Kun oppilas tarvitsee lisää tukea kuin mitä yleisopetuksessa on mahdollista tarjota, hän saa tukea erityisluokassa. Ruotsinkieliset alueelliset erityisluokkamme ovat kouluissa Botby grundskola (luokat 1–6), Minervaskolan (luokat 1–6) ja Grundskolan Norsen (luokat 7–9). Zacharias Topeliuskolanissa (luokat 1–9) on erityisluokkia oppilaille, joiden oppivelvollisuutta on pidennetty. Samassa koulussa on myös EVA-luokkia. Nämä ovat tuettu erityisluokkia, jotka ensisijaisesti ovat suunnattuja oppilaille, joilla on psyykkisiä oireita ja hoitokontakti. Zacharias Topeliuskolan vastaa myös potilaiden sairaalaopetuksesta. Erityisluokkia opettavat erityisluokanopettajat. Kaiken opetuksen tavoitteena on antaa oppilaille valmiuksia pärjätä yhteiskunnassa, minkä vuoksi erityisluokkien oppilaita integroidaan mahdollisuuksien mukaan yleisopetukseen.

Jotta inklusiivisen koulun ja lähikoulun periaatteita voidaan toteuttaa, on työntekijöiden työskenneltävä moniammatillisesti ja henkilökunnan joukossa on oltava erityispedagogiikan osaamista. Niin aineen- kuin luokanopettajakoulutukseen sisältyy erityispedagogiikan opintoja. Tarve opettajien erityispedagogiikan osaamiselle on nostettu esiin tapamisissa Helsingin yliopiston ruotsinkielisen opettajankoulutuksen ja Åbo Akademin kasvatustieteen laitoksen kanssa. Pääkaupunkiseudun ruotsinkieliset johtajat ja asiantuntijat ovat vaatineet, että erityisopettajia ja erityisluokanopettajia koulutetaan enemmän molemmissa yliopistoissa,

mutta myös, että luokan- ja aineenopettajat saavat riittävästi erityispedagogiikan osaamista peruskoulutuksessaan.

Tällä hetkellä kasvatuksen ja koulutuksen toimiala työskentelee inklusiivisen koulun toteuttamiseksi. Kehitystyötä tehdään yhteisesti suomen- ja ruotsinkieliselle toiminnalle, molempien ryhmien erityispiirteet huomioiden. Prosesseja ja rakenteita tarkastellaan hallinnon tasolla, jotta yksiköiden toteuttamaa toimintaa voidaan tukea paremmin. Koulujen johtoa ja muuta henkilöstöä koulutetaan ja kouluille tuotetaan tukimateriaalia, jotta niillä olisi paremmat edellytykset tukea kaikkia oppilaita näiden yksilöllisten tarpeiden mukaan.

Lisääntyneistä rekrytointipanostuksista ja yliopistojen kanssa käydyistä keskusteluista huolimatta erityisluokanopettajien pätevyystaso ruotsinkielisissä kouluissa on matala. Kevään tilastojen mukaan erityisluokanopettajan tehtävissä työskentelevistä kymmenen 24:stä on muodollisesti päteviä. Erityisopettajien pätevyystaso on korkeampi: 19 erityisopettajaa 27:stä on muodollisesti päteviä. Toimiala jatkaa rekrytointiin ja Helsingin kaupungin koulujen vetovoimaan panostamista, mutta tarvitaan myös kansallisen tason panostuksia pätevyyden ja erityisluokanopettajien ja erityisopettajien saatavuuden lisäämiseksi.

Sairaalaopetus ja hoitokontaktissa olevien oppilaiden opetus

Sairaalassa olevilla peruskoululaisilla on oikeus sairaalaopetukseen. Opetusta tarjoava koulu päättää yhdessä hoitohenkilöstön ja potilaan huoltajien kanssa opetuksen aloituksesta. Terveysyistä opetus voidaan osittain järjestää muulla kuin perusopetuslaissa määrättyllä tavalla. Tavoitteena on, että oppilas siirtyy takaisin omaan kouluunsa sairaalajakson jälkeen. Helsingin kaupungissa Zacharias Topeliuskolan vastaa ruotsinkielisten oppilaiden sairaalaopetuksesta, mutta tarjoaa lainsäädännön mukaisesti palvelua myös ulkopaikkakuntalaisille oppilaille, joita hoidetaan helsinkiläisessä sairaalassa.

Oppilaat, jotka eivät psyykkisen terveytensä vuoksi voi osallistua yleisopetukseen lähikoulussa tai alueensa erityisluokalla, voivat saada opetusta Zacharias Topeliuskolanin tuetussa erityisluokassa. Näitä luokkia kutsutaan EVA-luokiksi. Nuoremmat oppilaat opiskelevat koulun tiloissa, mutta vanhemmat oppilaat on sijoitettu Dagmarinkadun Arbis-tiloihin. Kaikilla oppilailla on hoitokontakti, ja sekä koulunkäynti että hoito suunnitellaan ja arvioidaan verkostotapaamisissa, joihin huoltaja ja joskus myös oppilas itse osallistuu. Tätä koulumuotoa tarjotaan vain kaupungin omille oppilaille. Kysyntää on myös sille, että suomenkieliseen opetukseen osallistuvat kaksikieliset oppilaat ja ulkopaikkakuntalaiset voisivat myös saada paikan EVA-opetuksesta. Helsingin kaupungilla ei ole sopimusta tästä opetusmuodosta muiden kuntien kanssa,

minkä vuoksi ulkopaikkakuntalaisia ei voida ottaa opetukseen. EVA-luokilla on hyvä maine muun muassa hoitavien yksiköiden keskuudessa. Tavoitteena on, että oppilas käy EVA-luokkaa niin kauan kuin tätä tukimuotoa tarvitaan, mutta voinnin salliessa palaa lähikouluun.

Valtuutettu Marcus Rantala vaatii aloitteessaan selvitystä Sofia Mannerheimin koulua ja Jorvin sairaalakoulua vastaavasta ruotsinkielisestä koulusta. Nykyinen toimintamuoto ja Zacharias Topeliuskolanin eri opetusmuodoissa tarjottava palvelu vastaa näiden Rantalan aloitteessa esiin nostettujen koulujen toimintaa. Tukimuotoja, erityisluokkatoimintaa ja yhteistyötä hoitavien yksiköiden kanssa arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti. Suomenkielisillä kouluilla on laajan oppilasohjansa ansiosta mahdollisuus tarjota tiettyjä luokkia ja opetusmuotoja oppilaille. Ruotsinkielisessä palvelukokonaisuudessa järjestelyjen ja linjausten on oltava huomattavasti joustavampia, minkä vuoksi yleisopetuksen ja erityisluokkien oppilasohjasta tulee heterogeenisempi. Tässä on hyvät ja huonot puolensa. Oppilaiden, joilla on neuropsykiatrien häiriö ja esimerkiksi aistiyliherkkyyttä, voi olla vaikea selvittää koulunkäynnistä Helsingin nykyisissä koulurakennuksissa. Tämä tulee ottaa huomioon, kun uusia koulurakennuksia suunnitellaan ja erityisluokkarakennetta sekä inklusiivista koulua arvioidaan ja kehitetään.

Peruskoulun jälkeiset opinnot vaativaa erityistä tukea tarvitseville oppilaille

Vaativaa erityistä tukea tarvitsevat oppilaat ovat useimmiten pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä ja opiskelevat toiminta-alueen mukaan tai yksilöllisten suunnitelmien mukaan kaikissa koulun oppiaineissa. Näille oppilaille on tarjolla rajallisesti peruskoulun jälkeisiä opintoja. Optima tarjoaa työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa TELMA-koulutusta sekä ammatilliseen koulutukseen valmentavaa ja ammatillisen perustutkinnon suorittamisen mahdollisuuksia parantavaa VALMA-koulutusta. Viimeisten kolmen vuoden aikana kaikki Zacharias Topeliuskolanin pidennetyn oppivelvollisuuden oppilaat ovat saaneet opiskelupaikan Optimasta. Seitsemästä oppilasta neljä sai opiskelupaikan Optimasta vuonna 2017. Kolme ilman paikkaa jäänyttä opiskeli Kärkylässä. Vuonna 2016 kaikki oppilaat saivat opiskelupaikan, kun taas neljä kuudesta sai paikan vuonna 2015.

Vaikka lähes kaikki Helsingin vaativaa erityistä tukea tarvitsevat oppilaat ovat saaneet opiskelupaikan viimeisten viiden vuoden aikana, herättää aihe vuosittain huolta perheissä. Tieto valinnoista julkistetaan kesäkuun lopussa. Näille nuorille ei ole tarjolla montaa vaihtoehtoa, mikäli he jäävät ilman opiskelupaikkaa, sillä useimmat esimerkiksi kansanopistoissa tarjottavista koulutuksista eivät ole heille sopivia. Tämä voi tarkoittaa, että huoltajien on lyhyellä varoitusaikalla järjestettävä opiskelupaikatta jääneille nuorille hoitoa ja laadukasta toimintaa. Näille

nuorille ja heidän perheilleen olisi myös tärkeää ehtiä vierailuiden ja tapaamisien kautta valmistautua koulun alkuun. Zacharias Topeliuskoulun opettajat kokevat, että nuorten uuden koulun aloitusta helpottaisi, jos opettajat voisivat keväällä välittää tietoa oppilaistaan seuraavalle koululle.

Iltapäivätoimintaa erityistä tukea tarvitseville oppilaille

Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala järjestää ryhmämuotoista iltapäivätoimintaa luokkien 1–2 oppilaille ja erityistä tukea tarvitseville oppilaille, joilla on esimerkiksi kehitysvamma ja autismikirjon häiriö. Oppilasryhmän tukitarpeet otetaan huomioon iltapäivätoiminnassa. Laadukkaan toiminnan takaamiseksi tarvitaan riittävästi pätevää, osaavaa ja motivoitunutta henkilökuntaa. Koulussa avustajaresursseja tarvitsevat oppilaat vaativat usein tukea myös iltapäivätoiminnassa.

Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden joukossa on oppilaita, joille kokonaisesta koulupäivästä ja lisäksi ryhmämuotoisesta iltapäivätoiminnasta selviäminen on haastavaa. Nämä oppilaat hyötyisivät aikuisen tuesta kotona koulupäivän jälkeen. Tällaista tukea tarvitsevia oppilaita on Helsingin ruotsinkielisten oppilaiden joukossa vain kourallinen vuodessa. Sosiaali- ja terveystoimiala on keskustellut näistä kysymyksistä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan kanssa, mutta ratkaisuihin ei ole päädytty, koska palveluvastuista on eriäviä näkemyksiä. Yksilötasolla on pyritty ratkaisemaan ongelmaa palkkaamalla oppilaille tukihenkilöitä. Usein ruotsinkielinen rekrytointi ei kuitenkaan ole onnistunut, tai se on kestänyt kauan. Toimialojen välistä yhteistyötä on jatkettava ja uutta toimintaa kehitettävä.

Ruotsinkielinen lyhytaikaishoito, vuoroahoito ja sijaishoito

Helsingissä ruotsinkielisiä sosiaali- ja terveystoimen palveluita tarjotaan lapsiperheille Kallion ruotsinkielisessä perhekeskuksessa. Vammaispalvelujen asiakkaille on tarjottava mm. lyhytaikaishoitoa, vuoroahoitoa ja sijaishoitoa. Lyhytaikais- ja vuoroahoitoa tarvitseville ruotsinkielisille lapsille ja nuorille on kuitenkin riittämättömästi paikkoja. Kuten valtuutetut kuvaavat, usein haastavimmassa asemassa ovat lapset ja nuoret, joilla on laaja tuen ja hoidon tarve. Helsingissä tai muuallakaan Suomessa ei ole kaikille lapsille ja nuorille sopivia ruotsinkielisiä palveluita tarjoavia hoitopaikkoja.

Ruotsinkieliset palvelut ja resurssit lasten- ja nuorisopsykiatriassa

Sosiaali- ja terveystoimialan selvityksessä Rantalan aloitteesta on kuvattu ruotsinkielisiä lasten- ja nuorisopsykiatrian palveluita ja näiden resursseja. Viime vuosina pääkaupunkiseudun kasvatuksen ja koulutuksen johtajat ovat osallistuneet keskusteluihin ja kehitystyöhön lasten ja

nuorten mielenterveyden hoidon yhteistyön ja palveluiden parantamiseksi. Näissä työryhmissä on nostettu esille ruotsinkielisen väestön tarpeita ja laadittuihin asiakirjoihin on kirjattu, että kuvatut palvelut on taattava myös ruotsiksi. Esimerkki työryhmästä on sosiaali- ja terveystoimialan sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan yhteinen Palvelujen integraatioryhmä, joka on laatinut Lasten ja nuorten mielenterveysongelmien palveluketjumallinnuksen. VIP-verkostossa (Vaativan erityisen tuen ohjaus- ja palveluverkostojen kehittäminen), johon Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimiala osallistuu, on myös nostettu esiin ruotsinkielisen lasten- ja nuorisopsykiatrian tarpeita. Kehitystyö on siis käynnissä, ja sen on myös jatkuttava, jotta ruotsinkieliset palvelut voidaan taata riittävien resurssien ja toimivan palveluntarjoajien välisen yhteistyön avulla.

Toimenpiteiden suhde kaupungin ja toimialan strategiaan

Aloitteessa kuvatut toimenpiteet ruotsinkielisten erityislasten tukemiseksi ovat kaupungin strategian ja kasvatuksen ja koulutuksen toimialan tavoitteiden mukaisia. Sosiaali- ja terveystoimialan, kasvatuksen ja koulutuksen toimialan sekä HUS:n ja muiden toimijoiden välisen yhteistyön parantaminen kuuluu Helsingin kaupungin strategiaan eriarvoisuuden ja lasten ja nuorten syrjäytymisen vähentämiseksi. Mukanaohjelman ohjaavia periaatteita ovat keskeisten toimijoiden yhteistyö, oikea-aikainen tuki, erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tunnistaminen ja helposti saavutettavien palveluiden tarjoaminen asiakkaille. Lisäksi voidaan todeta, että kehitystyö on jo käynnissä, ja moniin aloitteessa mainittuihin toimenpiteisiin on jo ryhdytty.

Yhteenveto

Tässä selvityksessä todetaan, että aloitteen kaikki 11 kohtaa sisältävää toimenpideohjelmaa ei ole tarpeen valmistella Helsingin kaupungissa, sillä joitakin kohtia tulee toteuttaa kansallisella tasolla ja joitakin on jo toteutettu tai ne ovat työn alla. Seuraavilla ruotsinkielisten palveluiden kehitysalueilla on tällä hetkellä ongelmia ja puutteita. Kyseiset kehitysalueet vaativat toimialarajat ylittävää työtä: 1) tarkoituksenmukainen ruotsinkielinen lyhyt- ja pitkäaikaishoito 2) erityislasten iltapäivätoiminnan toimialarajat ylittävä kehittäminen 3) yhteinen ruotsinkielisten palveluiden prosessikuvaus sosiaali- ja terveystoimialalle, kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle ja HUS:ille sekä muille toimijoille. Kasvatus- ja koulutuslautakunta ei täten puolla valtuutettujen aloitetta toimenpideohjelman valmistelusta, mutta puoltaa kolmea yllä mainittua kohtaa, eli hoitoa, iltapäivätoimintaa ja toimialarajat ylittävän yhteistyön prosessikuvausta koskevia toimenpiteitä.

Lautakunta toteaa että selvitys selkeästi näyttää, että on olemassa ongelmia, jotka edellyttävät toimia ja sektorien yhteistyötä. Lautakunta esittää, että tehdään suunnitelma selvityksen pohjalta ja että toimista raportoidaan lautakunnalle vuoden 2021 aikana.

Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arviointi

Kun ruotsinkielistä toimintaa kehitetään lyhyt- ja pitkäaikaishoidossa, iltapäivätoiminnassa ja toimialarajat ylittävässä yhteistyössä, voidaan ikänsä, toimintakykynsä, toimintakyvyn variaation tai psyykkisen terveytensä vuoksi erityisen herkässä asemassa oleville lapsille tarjota mahdollisuus parempaan hoitoon ja oikea-aikaiseen palveluun. Nämä lapset tarvitsevat monia yhteiskunnan tarjoamia palveluita. Näiden toimenpiteiden avulla varmistamme kieliryhmien yhdenvertaisen kohtelun. Palveluja kehittämällä voimme epäsuorasti vaikuttaa lasten ja perheiden toimintakykyyn ja arjenhallintaan.

Käsittely

15.09.2020 Esittelijän ehdotuksesta poiketen

Vastaehdotus:

Martina Harms-Aalto: Lisäys:

Lautakunta toteaa, että selvitys selkeästi näyttää, että on olemassa ongelmia, jotka edellyttävät toimia ja sektorien yhteistyötä. Lautakunta esittää, että tehdään suunnitelma selvityksen pohjalta ja että toimista raportoidaan lautakunnalle vuoden 2021 aikana.

Kannattaja: Petra Malin

Kasvatus- ja koulutuslautakunta hyväksyi yksimielisesti Martina Harms-Aallon vastaehdotuksen mukaisesti muutetun ehdotuksen.

Esittelijä

kasvatuksen ja koulutuksen toimialajohtaja
Liisa Pohjolainen

Lisätiedot

Agneta Lundmark, pedagoginen asiantuntija, puhelin: 310 84031
agneta.lundmark(a)hel.fi

Sosiaali- ja terveyslautakunta 15.09.2020 § 159

HEL 2020-007152 T 00 00 03

Lausunto

Sosiaali- ja terveyslautakunta antoi seuraavan lausunnon kaupunginhallitukselle valtuutettu Marcus Rantalan sekä 20 muun valtuutetun val-

tuustoaloitteesta liittyen toimenpideohjelmaan erityislasten palvelujen turvaamiseksi:

"Aloitteen allekirjoittaneet valtuutetut tuovat esille ruotsinkielisten erityislasten ja heidän perheidensä vaikeuden saada ruotsin kielellä tarvitsemiaan palveluja. Valtuutettujen mukaan palveluiden saatavuus on erityisen hankalaa, jos lapsella on yhtäaikaista tuen tarpeita kehitysvamman ja mielenterveysongelmien vuoksi tai lapsella on neuropsykiatrinen diagnoosi. Valtuutetut ehdottavat ratkaisuna 11 kohdan toimenpideohjelmaa ruotsinkielisten erityislasten palvelujen turvaamiseksi ja havaittujen ongelmien ja puutteiden ratkaisemiseksi.

Toimenpideohjelman tavoitteena olisi 1) saada erityislapsille ja heidän perheille tarvittavat ympärivuorokautiset palvelut ruotsin kielellä, 2) luoda ruotsinkieliset tilapäishoidot ja intervallihoidot sekä kotiin vietävät palvelut, 3) turvata riittävä ruotsinkielisten sosiaalityöntekijöiden määrä, 4) parantaa eri toimialojen välistä yhteistyötä, 5) lisätä ruotsinkielisten erityisopettajien määrää, 6) vaikuttaa ruotsinkielisten erityisopettajien koulutuksen lisäämiseen, 7) kehittää eri koulutusasteiden välistä yhteistyötä, 8) parantaa perusopetuksen jälkeisiä opintopolkuja erityistukea tarvitsevien nuorille, 9) turvata riittävät resurssit ruotsinkielisille lapsi- ja nuorisopsykiatrian palveluille, 10) selvittää mahdollisuus tarjota ruotsinkielinen vastine Sofia Mannerheimin koululle ja Jorvin sairaalakoululle sekä luodaan mahdollisuudet koulutuksen ja laitoshoidon yhdistämiselle, sekä 11) turvata erityislasten ruotsinkielinen iltapäivähoito.

Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten ruotsinkieliset palvelut sosiaali- ja terveystoimialalla

Perusopetuslaissa ja sosiaalihuoltolaissa erityistä tukea tarvitsevilla lapsella tarkoitetaan eri asiakasryhmiä. Sosiaalihuoltolain mukainen määritelmä on suppeampi kuin perusopetuslain mukainen määritelmä. Sosiaalihuoltolain mukaan erityistä tukea tarvitsevilla lapsilla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveystoimialalla ja kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden, päihteiden ongelmakäytön, usean yhtäaikaista tuen tarpeen tai muun syyn vuoksi tai siksi, että lapsen terveys tai kehitys vaarantuu lapsen kasvuolosuhteiden tai oman käyttäytymisen vuoksi. Tarkoituksena on, että mahdollisimman moni lapsi ja nuori saisi tarvitsemansa palvelut peruspalveluissa. Perusopetuslaissa erityistä tukea tarvitseva lapsi tarvitsee tehostetun tuen (säännöllistä tukea oppimisessa ja koulunkäynnissä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja) lisäksi enemmän tukea.

Helsingissä sosiaali- ja terveystoimialalla ruotsinkielistä erityistä tukea tarvitsevien palvelut on integroitu samaan organisaatioon suomenkielisten palvelujen kanssa. Näitä palveluja on keskitetty ruotsinkielisten

osalta Kallion perhekeskukseen palvelemaan kaikkia ruotsinkielisiä helsinkiläisiä perheitä. Tunnistamisen ja varhaisen tuen tarjoamisen helpottamiseksi ruotsinkielisillä peruspalveluilla on yhteistyö- ja konsultaattiorakenteet varhaiskasvatuksen ja perhekeskuksen välillä.

Erityistä tukea tarvitsevien lasten sosiaalityön palveluja annetaan suunnitelmallisen sosiaalityön keinoin perhesosiaalityön palveluissa (perhesosiaalityön yksikössä, kasvatus- ja perheneuvolassa sekä nuorten sosiaalityössä), lastensuojelussa sekä vammaispalvelussa. Asiakkaaksi perhesosiaalityöhön ja vammaispalveluun tullaan sosiaalityöntekijän tekemän palvelutarpeen arvioinnin perusteella, jonka pohjalta asiakkaalle tarjotaan hänen ja hänen perheensä tarvitsemia palveluja. Erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille tarjotaan omana tuotantona ruotsinkielistä lapsiperheiden kotipalvelua ja perhesosiaalityön perheille sosiaaliohjausta ja perhetyötä.

Lastensuojelulain perusteella järjestetään tuki niille erityistä tukea tarvitseville lapsille, jotka tarvitsevat lastensuojelulain mukaisia palveluja, esimerkiksi tehostettua perhetyötä, ympärivuorokautista perhekuntoutusta tai huostaanottoa ja sijoitusta kodin ulkopuolelle. Ruotsinkielistä lastensuojelun sosiaalityötä ja tehostettua perhetyötä tuotetaan omana palveluna. Ruotsinkielisen ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen ja sijaishuollon palvelut hankitaan pääsääntöisesti ostopalveluna.

Ruotsinkielisten erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden määrä on pieni. Siksi myös ruotsinkielisten työntekijöiden määrä on pieni ja palvelut ovat haavoittuvia niin sosiaali- ja terveystoimessa kuin muissakin palveluissa.

Vammaispalvelun ruotsinkielinen lyhytaikais- ja tilapäishoito sekä intervallihoitojakso

Vammaispalvelun asiakkaille tarjotaan tarvittaessa lyhytaikais- ja tilapäishoitoa sekä intervallihoidon jaksoja. Ruotsinkielisten vammaispalvelujen haasteena on suomenkielisiin palveluihin verrattuna vähäisempi tai puuttuva palvelutarjonta. Taustalla on määrällisesti huomattavasti pienimuotoisempi palvelujen tarve sekä ruotsinkielisten osaajien ja toimijoiden puuttuminen. Tämä tuottaa suuria haasteita palvelujen tuottamiselle sekä omana että ostopalveluna. Ruotsinkielisiä vammaispalveluja tuotetaan lähes täysin ostopalveluna: kaikki päivätoiminta- ja asumispalvelut sekä tilapäishoidon ja intervallihoidon jaksot ostetaan. Helsingillä on omana tuotantona vammaispalvelussa sosiaalityön lisäksi lyhytaikaishoitoa tarjoava kotiin vietävä lapsiperheiden kotipalvelu sekä Kärkullan kuntayhtymän kanssa yhteistyössä tuotetut palvelut.

Ruotsinkielisten vammaispalvelun ostopalvelujen kanssa tehtävä yhteistyö sujuu pääsääntöisesti hyvin, ja asiakkaat ovat perheineen tyyty-

väisiä saamansa palveluun. Asiakkaat saavat myös pääsääntöisesti hyvin sekä tilapäishoitoa että intervallihoidon vähäisestä palvelutarjonnasta huolimatta. Osassa ostopalveluja on haastavaa saada mukautettua palveluja asiakkaiden tarpeiden mukaisesti esimerkiksi asiakkaiden vaikeahoitoisuuden tai väkivaltaisuuden vuoksi. Tällöin ostopalvelut voivat myös valikoida, keitä asiakkaita he vastaanottavat. Sama haaste on ostopalveluissa myös suomenkielisissä palveluissa. Palveluista puuttuvat myös ruotsinkielinen kotiin vietävä lyhytaikainen hoito erityisen haastavasti käyttäytyville lapsille sekä lasten pitkäaikaisen asumisen palvelut. Pitkäaikaisen asumisen ruotsinkieliset palvelut puuttuvat täysin koko Suomesta. Palvelujen puuttuminen johtaa joko kyseisten palvelujen saamattomuuteen tai sellaiseen palvelujen muotoiluun, joka ei aina vastaa asiakkaiden tarvetta parhaalla mahdollisella tavalla.

Ruotsinkieliset lasten- ja nuorisopsykiatriset palvelut ja resurssit

HUSin ruotsinkielisen lasten- ja nuortenpsykiatrian toiminta vastaa diagnostiikan ja hoidon tarpeen arvioinnin suhteen suomenkielisiä palveluja. Työssä hyödynnetään keskitetyn neuropsykiatrisen yksikön osaamista aivan kuten suomenkielisillä poliklinikoillakin. Suomenkielisten palvelujen tavoin erikoissairaanhoidossa tehdään diagnostiikka ja suunnitellaan hoito, joka saatetaan ostaa yksityisiltä palveluntarjoajilta. Tilanteen ja oireilun vakaavuusasteen helpottuessa tai ollessa lievää tai keskivaikeata asiakas voidaan ohjata perustasolle jatkohoitoon. Lapsi- ja nuorisopsykiatrian ostopalvelut ovat kuitenkin suomenkielisiä rajoitetumpia ostopalvelujen rajallisuuden (neuropsykiatrisen valmennus) tai täydellisen puuttumisen vuoksi (esimerkiksi Kelan sopeutusvalmennukset ja LAKU-kuntoutus). Tämän vuoksi ruotsinkielisessä työryhmässä hoidetaan neuropsykiatristen lasten hoitoa omana työnä. Ruotsinkielisten palvelujen resursseissa ei ole HUSin puolelta huomautettavaa. Ongelmana on sen sijaan jo aiemmin mainittu tiettyjen palvelujen puuttuminen ruotsin kielellä.

Ruotsinkielisten palvelujen ja toimijoiden välinen yhteistyö

Ruotsinkielisissä sosiaali- ja terveys- sekä kasvatuksen ja koulutuksen palveluissa tehdään suomenkielisiä palveluja enemmän yhteistyötä. Yhteistyö on hyvin usein myös suomenkielisiä palveluja toimivampaa pienemmän toimijajoukon vuoksi. Toimijat tuntevat toisensa ja palvelunsa, ja tätä kautta yhteistyön tekeminen on suomenkielisiä palveluja helpompaa ja toimivampaa. Ruotsinkielisten palvelujen yhteistyötä on myös kehitetty systemaattisesti viime vuosina. Yhteistyön kriittisiä kohtia parannetaan niin sosiaali- ja terveystoimialan sisällä kuin yhteistyössä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan ja HUSin kanssa.

Palvelujen rajapinnoilla ja monia palveluja tarvitsevien lasten ja nuorten palvelujen järjestämisessä on Helsingissä haasteita niin suomenkielisten kuin ruotsinkielisten palvelujen osalta. Taustalla on usein toimintakäytänteiden kankeus, liian tiukat asiakasrajaukset sekä työntekijöiden taitamattomuus räätälöidä palveluja asiakkaille sopiviksi. Tarvitaan laajempaa sosiaali- ja terveystalouden sekä kasvatuksen ja koulutuspalvelujen palvelumuotoilua, jotta asiakkaiden palveluihin voitaisiin vastata mahdollisimman asiakaslähtöisesti. Muiden palvelujen puutteellisuus ja toimimattomuus voivat johtaa yksittäisissä tilanteissa lastensuojelun asiakkuuteen, jos erityistä tukea tarvitseva lapsi ja hänen perheensä eivät saa tarvitsemaansa tukea.

Ruotsinkielisten palvelujen yhteistyön parantamiseksi sosiaali- ja terveystoimialalla on ruotsinkielisten palvelujen työryhmä, jossa on edustajia eri palveluista. Työryhmän painopisteet ovat ruotsinkielisten palvelujen kehittäminen ja palvelut ylittävä yhteistyö. Työryhmällä on palvelukeskuksittain kolme alatyöryhmää (perhekeskustoiminta, terveys- ja hyvinvointipalvelut sekä senioripalvelut), joiden tehtävänä on kehittää ja vahvistaa ruotsinkielisiä palvelu- ja konsultaatiomalleja omissa toimintomissaan sekä kehittää asiakastarpeiden mukaisia eri palvelujen uudistamisen toimintamalleja alatyöryhmien välillä. Tärkeänä tehtävä on tunnistaa erityisiä teemoja, jossa on tarpeellista toimia monitoimijaisesti ja myös samanaikaisesti tunnistaa yhteisen työn mahdollisuudet. Perhekeskustoiminnan alatyöryhmä toimii samalla ruotsinkielisten perheiden palvelujen esimiesfoorumina. Ruotsinkielisten palvelujen monitoimijaisista kehittämistä on tehty myös lasten ja nuorten matalankynnyksen mielenterveyspalvelujen kehittämistyössä.

Ruotsinkielisten sosiaalityöntekijöiden määrä

Helsingissä ruotsinkielisiä sosiaalityöntekijöitä työskentelee erityistä tukea tarvitsevien lasten ja heidän perheiden kanssa lapsiperheiden palvelutarpeen arvioinnissa, perheneuvolassa, perhesosiaalityössä, lastensuojelun avo- ja sijaishuollossa, vammaispalvelussa sekä nuorten sosiaalityössä. Sosiaalityöntekijöiden saatavuudessa on ollut Helsingissä välillä haasteita, mutta ruotsinkielisten sosiaalityöntekijöiden rekrytoinnissa ei ole ollut sellaisia haasteita kuin suomenkielisten sosiaalityöntekijöiden saatavuudessa.

Ruotsinkielisten erityislasten iltapäivähoito, kasvatus ja koulutus

Kasvatuksen- ja koulutuksen toimiala vastaa ruotsinkielisestä iltapäivähoidon järjestämisestä (myös erityistä tukea tarvitseville lapsille), erityisopetuksen riittävydestä, koulutusasteiden välisestä yhteistyöstä, peruskoulun jälkeiseen koulutukseen vaikuttamisesta sekä sairaalakoulu-toiminnan organisoimisesta. Perhe- ja sosiaalipalvelujen ja kasvatuk-

sen ja koulutuksen toimialan kesken ollaan työstämässä iltapäivähoitoon liittyviä ongelmia ja etsimässä niihin ratkaisuja.

Toimien yhteys strategiaan ja käyttösuunnitelmaan

Sosiaali- ja terveystoimialalla on tehty strategian ja käyttösuunnitelman mukaisesti yhteistyötä kasvatuksen- ja koulutuksen toimialan, HUSin ja muiden aiheeseen liittyvien toimijoiden kanssa, jotta parannetaan yhteistyötä ruotsinkielisten erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten palveluissa. Strategian tavoitteiden mukaisesti yhteistyön parantamisella on kehitetty oikea-aikaisia ja oireidenmukaisia hoitoja sekä pyritty vähentämään mielenterveysongelmien vuoksi sijoitettujen lasten määrää. Ruotsinkielisten erityistä tukea tarvitsevien palvelujen integroiminen näiden lasten koulutukseen on vahvistanut strategian mukaisesti oppilas- ja koulukohtaista opiskeluhoitoa. Vuoden 2020 käyttösuunnitelman mukaisesti meneillään olevassa lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen kehittämistyössä on myös huomioitu erikseen ruotsinkieliset matalan kynnyksen mielenterveyspalvelut.

Yhteenveto

Sosiaali- ja terveystoimialalla on hyvä tilannekuva ja ymmärrys ruotsinkielisistä erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten palveluista. Palvelut toimivat suurimmaksi osaksi hyvin ja asiakkaat ovat pääosin tyytyväisiä saamaansa palveluun. Vaikutettavissa oleviin kriittisiin kohteisiin on pyritty puuttumaan ja palveluja on pyritty muotoilemaan paremmin asiakkaille sopivaksi. Sosiaali- ja terveystoimialalla jatketaan ruotsinkielisten vammaispalvelujen ja psykiatrisen ostopalvelujen kehittämistä yhdessä eri toimijoiden välillä. On tärkeää, että ruotsinkielisten palvelut huomioidaan osana kaikissa palveluissa ja niiden saatavuutta kartoitetaan ja kehitetään nykyistä tiiviimmässä yhteistyössä järjestöjen ja kolmannen sektorin kanssa.

Terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointi

Erityistä tukea tarvitsevat lapset ovat ikänsä, heikon toimintakykynsä, vammaisuuden ja mielenterveysongelmien vuoksi erityisen haavoittuvassa asemassa. Nämä lapset ja heidän perheensä käyttävät myös paljon sosiaali- ja terveyspalveluja. Olemassa olevilla ja suunnitelluilla toimilla edistetään näiden asiakkaiden palvelujen saatavuutta ja yhdenvertaisuutta. Palvelujen tuottamisella ja kehittämisellä edistetään myös välillisesti asiakkaiden ja heidän perheidensä toimintakykyä ja arjessa selviytymistä.

Käsittely

15.09.2020 Esittelijän ehdotuksesta poiketen

16.11.2020

Asia/13

Asiassa tehtiin seuraava vastaehdotus:

Vastaehdotus 1:

Jäsen Cecilia Ehrnrooth: Lausunnon viimeinen lause ennen terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointia muutetaan muotoon: On tärkeää, että ruotsinkielisten palvelut huomioidaan osana kaikissa palveluissa ja niiden saatavuutta kartoitetaan ja kehitetään nykyistä tiiviimmässä yhteistyössä järjestöjen ja kolmannen sektorin kanssa.

Kannattaja: jäsen Hannu Tuominen

Sosiaali- ja terveyslautakunta hyväksyi jäsen Cecilia Ehrnroothin vastaehdotuksen yksimielisesti ilman äänestystä.

Sosiaali- ja terveyslautakunta antoi hyväksytyin vastaehdotuksen osalta esittelijän ehdotuksesta poikkeavan lausunnon.

01.09.2020 Pöydälle

Esittelijä

sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja
Juha Jolkkonen

Lisätiedot

Jarkko Luusua, toiminnansuunnittelija, puhelin: 09 310 42303
jarkko.luusua(a)hel.fi

Terhi Tuominiemi-Lilja, perheiden erityispalveluiden päällikkö, puhelin: 09 310 55634
terhi.tuominiemi-lilja(a)hel.fi

Monica Lindberg, neuvola- ja perhetyön päällikkö, puhelin: 310 58352
monica.lindberg(a)hel.fi

Riitta Vartio, lastensuojelun sosiaalityön päällikkö, puhelin: 09 310 56309
riitta.vartio(a)hel.fi